אֶלָּא לַאו – בודאי מדובר באופן דְּלֵיכָּא עֵדִים על מסירת החפץ לאומן, וְאף על פי כן קָתָנֵי בברייתא שכשהטלית ביד האומן, הָאוֹמֶן מְהֵימָן [–נאמן] שקצץ לו שתי סלעים, והסיבה לכך, דְּמִינּוֹ דְּאִי בָּעֵי אָמַר לֵיהּ לְקוּחָה הִיא בְּיָדִי – שמתוך שהיה האומן יכול לשקר ולומר שקנה את הטלית, שהרי אין עדים שמסרה לו לתקנה, מְהֵימָן נַמִּי אַאֲגְרֵיהּ – נאמן גם על שכרו, שקצץ לו שתים ולא אחת. ומשמע שנאמן אף שראו עתה שהטלית בידו, ושלא כאביי שכשראו את החפץ עתה בידו אינו נאמן אף כשאין עדים על המסירה, אלא כרבה, שכשאין עדים על המסירה נאמן האומן אף כשראו את החפץ בידו.

דוחה הגמרא: לֹא, לְעוֹלָם מדובר בברייתא באופן דְּאמנם לֵיכָּא עֵדִים על מסירת הטלית, ולכן נאמן במיגו שיכל לכפור בכל, וְהוּא – ונאמנות זו היא בתנאי דִּלְאַ רָאָה – שלא ראו עדים את הטלית בידו, אך אם ראוה בידו אינו נאמן, וכדברי אביי.

הגמרא מקשה על שיטת רבה: מָתִיב רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק על רבה, שנינו במשנה (לעיל מב.), אוֹמֶן אֵין לוֹ חֶזְקָה על מטלטלים שבידו שקנאם, משום שודאי מסרו לו אותם לתקנם. ומשמע שדווקא אוֹמֶן הוּא דְּאֵין לוֹ חֶזְקָה, הָא אדם אַחֵר שאינו אומן, יֵשׁ לוֹ חֶזְקָה, ויש לברר, הֵיכִי דָּמֵי – באיזה אופן יש חילוק בין אומן לאדם אחר, אִי דְּאֵיכָּא עֵדִים על מסירת החפץ לאומן לתקנו, וגם ראוהו עתה בידו, ובאותו אופן בסתם אדם שראו שנמסר לו החפץ בפקדון ושהוא בידו, אם כן קשה, באדם אַחֵר, אַמַּאי יֵשׁ לוֹ חֶזְקָה, והלא יש עדים שבתורת פקדון בא החפץ לידו, וגם ראוהו בידו ואינו יכול לומר שהחזירו, אֶלָּא לַאו מדובר דְּלֵיכָּא עֵדִים על מסירת החפץ, וּמכל מקום קָתָנֵי במשנה שאוֹמֶן אֵין לוֹ חֶזְקָה, ובודאי הטעם הוא משום שמדובר כשראו עתה את החפץ בידו, ולכן אף שאין עדים על המסירה אין האומן נאמן לומר שקנאו, ושלא כדברי רבה שכשאין עדים על המסירה נאמן האומן שקנאו אף שראוהו עתה בידו. אומרת הגמרא: אכן תִּיוּבְתָּא דְּרַבָּה – קושיא זו על רבה, תִּיוּבְתָּא – קושיא גמורה היא, ואין עליה תשובה.

הגמרא מביאה ברייתא אחרת בדיני אומן: תָּנוּ רַבָּנָן בתוספתא (ב"ק פ"י הי"א), נָתַתָּ לוֹ לאדם כֵּלִים כְּבָלִים – בגדיו בבגדים של אחר, כְּבֵית הָאוֹמֶן – שנתן לאומן בגדיו לתקנם, והשיב לו האומן בגדים של אדם אחר, חֲרֵי זֶה יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, עַד שֶׁיָּבֹא הַלָּה – בעל הבגדים וְיִטּוֹל אֶת שֶׁלּוֹ. אך אם נתחלפו בגדיו בְּבֵית הָאָבֵל אוֹ בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּה, חֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן עַד שֶׁיָּבֹא הַלָּה – בעל הבגדים וְיִטּוֹל אֶת שֶׁלּוֹ.

מבררת הגמרא: מַאי שְׁנָא רִישָׁא, שרשאי להשתמש, וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא שאינו רשאי. מבארת הגמרא: אָמַר רַב, הָווּ יָתְבִי קַמֵּיהּ דַּחֲבִיבִי – פעם ישבתי לפני דודי רבי חייא, וְאָמַר לִי בטעם הדין ברישא, וְכִי אֵין אָדָם עָשׂוּי לוֹמַר לְאוֹמָּן כשנותן לו את טליתו לתקנה 'מְכוֹר לִי טַלִּיתִי לאחר שתתקנה', ואם כן אפשר שטעה האומן, ובמקום למכור את הבגד שאמרו לו למכור מכר את בגדו של אדם זה, וכשבא לבקש את בגדו נתן לו את הבגד העומד באמת למכירה, עד שהקונה יחזיר את הבגד, וכיון שהבגד שקיבל עומד בין כך להמכר, מותר למקבלו להשתמש בו. אבל בבית האבל ובבית המשתה שלא שייך טעם זה, אסור לו להשתמש בבגדים שנטל בטעות.

הגמרא מבארת מתי מותר להשתמש בבגדים שהתחלפו בבית האומן: אָמַר רַב חִיָּיא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן, לֹא שָׁנוּ בברייתא שאם נתחלפו לו בגדים בבית האומן מותר להשתמש בהם, אֶלָּא אם הוּא – האומן עצמו נתנם לו, אֲבָל אם אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו של האומן נתנום לו, לֹא, שהרי הם לא נתנו לו אותם בכוונה, אלא בטעות. ותנאי נוסף: וְהוּא נַמִּי – גם אם האומן עצמו נתנם לו, לֹא אֲמָרַן שמותר להשתמש בהם אֶלָּא באופן דְּאָמַר לֵיהּ האומן 'הרי לך טַלִּית' סְתָם, ואפשר לומר שכוונתו לתת לו טלית של אחר מדעת כיון שמכר טליתו בטעות, ובמבואר, אֲבָל אם אמר לו האומן 'הרי לך טַלִּיתְךָ', לֹא, שמשמע מלשונו שחשב שזו אכן טליתו, ובאמת הָאי לַאו טַלִּית דִּידֵיהּ הִיא – זו אינה הטלית שלו, ואם כן ודאי בטעות נתן לו האומן טלית של אחר ואסור להשתמש בה, כמו בנתחלפו לו בבית המשתה.

הגמרא מביאה את טענות הרמאות של אומני פומבדיתא, ודנה אם הדין עמם או לא: אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרָבָא, תָּא אַחֲוֵי לָךְ – בוא וארא לך רַמָּאֵי דְּפוּמְבְּדִיתָא, מַאי עָבְדֵי – מה הם עושים, כשאָמַר לֵיהּ אדם לאומן הַב לִי בַּרְבָּלַאי – השב לי את טליתי שנתתי לך לתקנה, עונה לו האומן 'לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם', וכשאומר לו בעל הטלית 'הָא אִית לִי סָהֲדֵי דְּחַזְיוּהּ נָפֵךְ' – הרי יש לי עדים שראו אצלך טלית דומה לטליתי, אָמַר לֵיהּ האומן 'הַהוּא אַחֲרִינָא הֲוָה' – הטלית שראו העדים טלית אחרת היא, הדומה לטליתך ואינה שלך. וכשאומר לו התובע 'אַפְקִינֵיהּ וְנֶחֱוֵינֵהוּ' – הוציאנה כדי שיכירו העדים שאכן אינה שלי ותוציא את עצמך מן החשד, אָמַר לֵיהּ האומן, 'אִיבְּרָא לֹא מַפֵּיקְנָא לֵיהּ' – באמת לא אוציאנה, שמחמת טענותיך שאינן נכונות לא אראה לך ממון של אחרים. ובאמת טוען כן ברמאות, כדי לגנוב את טליתו של חבירו.

רבא מצדיק את טענות האומן: אָמַר רָבָא, אכן אמת דבריך שאומני פומבדיתא רמאים הם, אולם במקרה זה אף אם היה האומן כשר שַׁפִּיר קָאָמַר לֵיהּ – טענה טובה הוא טוען, שיכול לומר לתובע שלא הפקיד בידו טלית, ואינו רוצה להוציא ממון אחרים, והדין עמו,

---

אגרות קודש

ב"ה, ערב פורים, ה'תשכ"ב
ברוקלין, נ. י.

לכבוד מר משה שי' ארם

שלום וברכה!

על יסוד רושם שיחתנו, שתקותי ששמור גם בזכרונו, הנני לאחל לו פורים שמח, ויחד עם זה להביע תקותי שתהיינה תוצאות ממשיות משיחתנו, וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר נבג"מ זי"ע שכאשר שני יהודים נפגשים צריך שתצא מזה טובה גם לשלישי.

וברוח ימי הפורים האלה, שאז הי' ונהפוך הוא וכל המניעות והעיכובים לא רק שנתבטלו אלא אדרבה נהפכו לענינים חיוביים, עד שליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר בכל המובנים, יהי רצון שיהי' כן בעניני כל אחד ואחד מאתנו בתוככי כלל ישראל.

וינעם לי להתבשר טוב.

בכבוד ובברכה.

שהרי 'רָאָה' תָּנְיָא – שנינו בברייתא (מה:) שרק אם ראו העדים את הטלית אצל האומן אינו נאמן שמכרו לו, וכאן לא ראו אותה אלא טלית דומה לה, ויכול האומן להכחיש שקיבל ממנו טלית.

אָמַר רַב אַשִׁי, וְאִי חֲכָמִים – ואם התובע חכם, מַשְׁוֵי לֵיהּ רָאָה – יכול לגרום שיראו העדים את הטלית, דְּאָמַר לֵיהּ בחשאי ובערמה, אַמַּאי תְּפִיסַת לֵיהּ – מדוע הנך תופס את טליתי, לַאו מְשׁוּם דְּאִית לָךְ גַּבַּאי – האם אין זה משום שאני חייב לך מעות, ואתה ירא שאכפור בהם, לא אעשה כן, אלא הַשְׁתָּא אַפְקִינְהוּ וְשַׁיְימִינְהוּ – תוציאנה עתה ונשום אותה, שְׁקוֹל אַתְּ דִּידָךְ – טול אתה את חובך מהטלית, וְאֶשְׁקוֹל אֲנָא דִּידִי – ואני אטול את שלי, שאם טליתי שוה יותר מחובי, תשלם לי מעות כשיעור העודף. וכיון שיוציא האומן את הטלית ויראוה העדים, יוכל בעליה להוציאה ממנו.

אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַוְיָא לְרַב אַשִׁי, ערמה זו לא תועיל לתובע, שהרי מָצֵי אָמַר לֵיהּ – יכול האומן להשיב לו גם הוא בדרך ערמה, לֵא צְרִיכְנָא לְשׁוּמָא דִּידָךְ – איני צריך לשומתך, כְּבָר שָׁמוּהָ קַמָּאֵי דְּקַמָּךְ – כבר שמו את הטלית אנשים אחרים הבקיאים בשומא שקדמו לך, וראו שאינה שוה יותר מחובך, ולכן איני חייב לך כלום.

שנינו במשנה: אָרִים אֵין לוֹ חֲזָקָה. מקשה הגמרא: אַמַּאי אין לו חזקה, והרי אף שמתחילה היתה בידו בתורת אריסות, מכל מקום יש הוכחה לדבריו שקנאה, שהרי עַד הָאִידָּנָא פַּלְגָא – עד עתה, כשהיה אריס, היה נוטל רק חצי מפירותיה תמורת עבודתו, וְאילו הַשְׁתָּא כּוּלָּהּ – עתה, החזיק בה שלש שנים ואכל את כל פירותיה, וכיון שאין זו דרך האריסים היה לבעל השדה למחות בו.

מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אכן סתם אריס יש לו חזקה, ומשנתינו עוסקת בַּאֲרִיסֵי בָּתֵּי אָבוֹת – באריסים שהם ואבותיהם מדורי דורות רגילים לעבוד באריסות בשדות משפחה זו, ואין בעלי השדה יכולים להחליפם, ואותם אריסים אוכלים את כל הפירות שתים או שלש שנים, ואחר כך אוכלים הבעלים גם הם כשיעור שאכלו האריסים, ולכן אין להם חזקה.

הגמרא מביאה שיש אופן שיש חזקה אף לאריסי בתי אבות: אָמַר רַב נָחְמָן, אָרִים של בתי אבות, שֶׁהוֹרִיד אָרִיסִין אחרים תַּחְתָּיו בשלשת שני החזקה, ולא היה עמהם בשעת עבודתם, יֵשׁ לוֹ חֲזָקָה. מַאי טַעְמָא, משום דְּלֹא עָבִיד אִינָשׁ דְּנָחֲתֵי אָרִיסֵי לְאַרְעֵיהּ וְשָׁתֵיק – שאין דרכו של אדם שרואה שיורדים אריסים אחרים לעבוד בשדהו בלי השגחת האריס שלו, ושותק, אלא חושש שיקלקלו את שדותיו ומוחה בהם ומגרשם, ואם לא עשה כך מוכח שמכרה לאריס, ולכן יש לו חזקה.

דין נוסף בארִיסי בתי אבות: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אָרִים של בתי אבות שֶׁבשלשת השנים שהחזיק חָלַק את השדה לַאֲרִיסִין אחרים שכל אחד מהם יעבוד בחלק אחר, והוא נמצא עמהם ומשגיח על עבודתם, וטוען שזו ראיה שקנה את השדה מהבעלים, אֵין לוֹ חֲזָקָה. מַאי טַעְמָא, משום דְּאִימּוֹר הֲרַמַּנְיָא בְּעַלְמָא שְׁוִיוּהּ – יתכן שבעל השדה נתן לו רשות לתת לאריסים אחרים חלקים בשדותיו שיעבדו בהם עמו, כיון שקשה לו לעבוד לבד, מאחר שהאריס עצמו עובד עמהם, ואין זו ראיה חזקה.

אגב שדנה הגמרא בדין חזקה באריס, היא דנה בדין עדות האריס על השדה שעבד בה: שָׁלַח לֵיהּ רַב נָחְמָן בַּר רַב חִסְדָּא לְרַב נַחְמָן בַּר יַעֲקֹב, יְלַמְּדֵנוּ רַבֵּינוּ, האם אָרִים מֵעִיד בבית דין על השדה שעובד בה, שהיא שייכת לאדם שהורידו ולא לאדם אחר, אוֹ שאֵינוֹ מֵעִיד עליה, כיון שהוא נוגע בעדותו, שהרי אם לא יעיד יזכה המערער בדין, ויטול הלה את השדה עם פירותיה ולא יקבל את חלקו. כשהגיעה השאלה לפני רב נחמן בר יעקב, הֲוָה יָתִיב רַב יוֹסֵף קַמֵּיהּ – ישב רב יוסף לפניו, וְאָמַר לֵיהּ רב יוסף, הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל, אָרִים מֵעִיד, כיון שאין לו כלום בגוף הקרקע אלא רק בפירותיה.

מקשה הגמרא: וְהָתַנְיָא בברייתא שאריס אֵינוֹ מֵעִיד. מתרצת הגמרא: לֹא קַשְׁיָא, הָא – מה ששנינו בברייתא שאריס אינו מעיד, היינו באופן דְּאִיבָּא פֵּירָא בְּאַרְעָא – שצמחו כבר פירות בשדה לאחר שעבד בה האריס, והוא חושש שמא יזכה המערער בדין, ויטול את השדה עם פירותיה, כדין נגזל שזרע הגזלן פירות בשדהו. וְהָא – ושמואל שאמר שאריס מעיד, היינו באופן דְּלֵיכָּא פֵּירָא בְּאַרְעָא, וגם עדיין לא עבד בה האריס, וכיון שאין לו נגיעה בעדותו, נאמן.

הגמרא מביאה ברייתא בענין עדות דומים: (עַמְלֵק סִימָן – סימן הדינים בברייתא הבאה הוא: עֶרֶב, מלוה, לוקח, קבלן). תָּנוּ רַבָּנָן, עֶרֶב על הלואה, שאם לא יפרע הלוה יוכל המלוה לגבות ממנו, מֵעִיד [–נאמן להעיד] לַלָּוֶה על קרקע שבחזקתו ששייכת לו ולא לאדם אחר. וְהוּא דְּאִית לֵיהּ אַרְעָא אַחֲרִיתֵי – ובתנאי שיש ללוה קרקע אחרת חוץ מקרקע זו, אך אם יש לו רק את הקרקע הזו הערב נוגע בעדותו, שעל ידי שתשאר הקרקע בחזקת הלוה יגבה המלוה את חובו ממנה, ולא יגבה מהערב.

וכן מַלָּוֶה מֵעִיד לַלָּוֶה על קרקע שבחזקתו, ששייכת לו, וְהוּא דְּאִית לֵיהּ אַרְעָא אַחֲרִיתֵי – ובתנאי שיש ללוה גם קרקע אחרת, שאם לא כן הוא נוגע בעדותו, שעל ידי שתשאר הקרקע ביד הלוה יוכל לגבות ממנה את חובו.

וכן לוֹקֵחַ רִאשׁוֹן – אדם שקנה ראשון שדה מחבירו, מֵעִיד לְלוֹקֵחַ שֵׁנִי – לאדם שני שקנה שדה מאותו מוכר, ששדה זו היתה שייכת למוכר ומכרה לזה, ואינה שייכת למערער שאומר שהיא שלו. וְהוּא דְּאִית לֵיהּ אַרְעָא אַחֲרִיתֵי – ובתנאי שיש למוכר קרקע אחרת, או שיש ללוקח השני שדה אחרת שקנה מאותו מוכר, שאם לא כן, יתכן שמעיד שהקרקע שייכת לשני כיון שחושש שיבוא המלוה של המוכר לגבות את חובו, ואם לא ימצא אצל המוכר כסף או קרקע יבוא לגבות מהלקוחות, והדין הוא שהבעל חוב גובה תחילה מהלוקח השני (ב"ק ח.), ונוח ללוקח הראשון שאכן תהיה קרקע ביד הלוקח השני ויגבה ממנו הבעל חוב, ולא יבוא לגבות ממנו.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אדר ב', ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

לכבוד מר גדעון שי' נאור

שלום וברכה!

לאחר ההפסק הארוך, קבלתי בנועם מכתבו מכ"ה אדר א', ות"ח במיוחד בעד שימת לבבו לכתוב לי על דבר ערב המוקדש לתנועת חב"ד שנתקיים בעירו קרית גת, בפרט שעל פי הידיעות שקבלתי הי' מוצלח. וכיון שעמנו בכלל הוא עם מעשי, ואין פלא שהרי הורונו חכמינו ז"ל במשנתם, מעשה הוא העיקר, יהי רצון שערב המוצלח הנ"ל יומשך עד למעשה בפועל ובחיי היום-יום של דרי

המשך בעמוד רמד